

HOẠT ĐỘNG XÃ HỘI HỌC

XÃ HỘI HỌC VÀ NHIỆM VỤ NGHIÊN CỨU CƠ CẤU XÃ HỘI

Đối tượng chủ yếu của xã hội học là nghiên cứu về cơ cấu xã hội. Thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội là thời kỳ biến động nhất của mọi thành phần trong cơ cấu xã hội.

Hiểu biết về cơ cấu xã hội là điều kiện quan trọng bậc nhất để xây dựng các chính sách xã hội phục vụ cho việc hoàn thành nhanh chóng và có hiệu quả nhất đường lối chung và đường lối kinh tế của Đảng.

Những thành phần cơ bản của xã hội xã hội chủ nghĩa là công nhân, nông dân, trí thức. Thời kỳ quá độ không phải bắt đầu bằng một cơ cấu hoàn chỉnh gồm ba thành phần này. Ngược lại, trong thời kỳ quá độ, nhất là trong chặng đường đầu tiên, các thành phần xã hội hết sức đa dạng và vận động trong một quá trình phức tạp tác động lẫn nhau và chuyển hóa lẫn nhau. Các thành phần bóc lột như địa chủ, tư sản, phú nông sẽ từ chỗ những giai cấp và tầng lớp bóc lột trở thành những người lao động trong các ngành nghề khác nhau.

Năm thành phần kinh tế trong thời kỳ quá độ cùng vận động dưới sự tác động của Nhà nước xã hội chủ nghĩa và thành phần kinh tế xã hội chủ nghĩa. Những thành phần ấy sẽ được duy trì trong phạm vi những quan hệ hợp lý giữa lợi ích xã hội và lợi ích cá nhân và vận động dần theo hướng của chủ nghĩa xã hội.

Nghiên cứu những thành phần xã hội gắn liền với những thành phần kinh tế ấy sẽ đem lại cho Đảng những cơ sở khoa học và cụ thể để

hướng dẫn những thành phần kinh tế ấy và giáo dục những thành phần xã hội tương ứng.

Trong những năm vừa qua, Viện Xã hội học, theo chức năng của mình, đã bước đầu nghiên cứu tình hình cơ cấu xã hội ở những thành phần cơ bản và tại những vùng lãnh thổ tiêu biểu.

Dưới đây, chúng tôi tóm lược những kết quả bước đầu các đợt nghiên cứu nói trên.

1. Những vấn đề chung về dân số và gia đình.

Trên cơ sở số liệu thống kê tổng hợp và những mẫu điều tra điển hình ở các tỉnh nông thôn Bắc Bộ, Hà Nội, Quảng Nam - Đà Nẵng, thành phố Hồ Chí Minh, đã vạch ra được kết cấu giới tính, lứa tuổi của dân cư một số vùng tiêu biểu của nước ta hiện nay, xu hướng vận động của quá trình tái sản xuất dân số ảnh hưởng của các nhân tố xã hội đến việc kế hoạch hóa dân số. Kết quả điều tra đã được trình bày tại hội nghị Dân số học toàn quốc, góp phần vào việc hoàn thiện chính sách dân số của Đảng.

Viện đã đi sâu phân tích cơ cấu gia đình, các khía cạnh nhân khẩu - xã hội của gia đình, những chức năng của gia

đình mới Việt Nam cùng sự biến đổi nói chung của gia đình Việt Nam tại các địa phương Hà Nội, Vĩnh Phú, Hà Bắc, Thái Bình, Hà Sơn Bình, Hà Nam Ninh. Các cứ liệu điều tra đã được chuyển tới các cơ quan có trách nhiệm, góp phần phục vụ cho việc xây dựng bản dự thảo Luật hôn nhân và gia đình ở nước ta hiện nay.

2. Những vấn đề về cơ cấu giai cấp tầng lớp, nghề nghiệp và các nhóm xã hội

Tại các thành phố như Hà Nội, Hải Phòng, thành phố Hồ Chí Minh, đã tiến hành nhiều cuộc khảo sát, điều tra về nhiều khía cạnh đa dạng, trong cuộc sống của các tầng lớp cư dân. Cụ thể là đặc điểm sinh hoạt vật chất - tinh thần và nguyện vọng của công nhân, viên chức, trí thức ở thành phố; cơ cấu và trạng thái chính trị của công nhân, viên chức Thủ đô Hà Nội; thái độ lao động của thanh niên công nhân; hoạt động của người về hưu ở Hà Nội và tính tích cực xã hội của họ; một số đặc điểm trong lối sống, sinh hoạt của đối tượng thanh niên đang chờ công ăn việc làm; hoạt động ngoài giờ học của thiếu niên học sinh, khảo sát tình hình một số đối tượng tệ nạn xã hội...

Tại các tỉnh nông thôn đồng bằng Bắc Bộ, Viện đã tiến hành nhiều cuộc điều tra thực nghiệm nghiên cứu sự biến đổi nói chung về cơ cấu kinh tế - xã hội thông qua các vấn đề về cơ cấu nhân khẩu, sản xuất, sinh hoạt và nguyện vọng của nông dân; sự tham gia của nông dân vào quá trình xây dựng nông thôn mới, đặc biệt là những vấn đề xã hội nảy sinh của khoán sản phẩm.

Viện cũng đã tiến hành nghiên cứu đề tài “Những nhân tố xã hội - kinh tế ảnh hưởng đến việc di dân và xây dựng kinh tế mới ở Tây Nguyên”.

Các kết quả nghiên cứu thu được đã góp phần quyết định vào thành công của đề tài cấp Nhà nước “Những khía cạnh xã hội về vấn đề ở của nhân dân ta” do Viện phụ trách. Cũng từ

những kết quả nghiên cứu trên đây, Viện đã kiến nghị với Đảng và Nhà nước về những vấn đề như: xây dựng đội ngũ công nhân viên chức vững mạnh, giải quyết nhà ở cho nhân dân, hoàn thiện cơ chế khoán sản phẩm trong nông nghiệp, phát triển kinh tế - xã hội ở Tây Nguyên. Những kết quả đó đã được công bố trong nhiều cuộc hội nghị khoa học, đăng trên nhiều tạp chí và kỷ yếu khoa học.

Hiện nay Viện Xã hội học đang tiếp tục các công trình nghiên cứu như sau:

a) Tại nông thôn đồng bằng Bắc Bộ.

Đã cử một đoàn cán bộ về Thái Bình để thẩm tra lại và nghiên cứu thêm về những tình hình sau: về cơ cấu xã hội nông thôn qua điều tra ở một số xã điển hình, tìm hiểu về các thành phần xã hội ở nông thôn hiện nay như nông dân, thợ thủ công, lao động trong các ngành dịch vụ, các cơ quan quản lý... tìm hiểu về các thành phần cư dân già trẻ, trai gái, những thương binh, gia đình liệt sĩ, những người già và người về hưu; tìm hiểu khả năng kế hoạch hóa dân số; tìm hiểu về việc sử dụng lao động nữ trong lĩnh vực nông nghiệp và phi nông nghiệp.

b) Tại các thành phố phía Bắc.

- Tiến hành điều tra trước hết ở Hà Nội và Nam Định nhằm tìm hiểu về cơ cấu xã hội, tình hình lao động, sinh hoạt và nguyện vọng của các tầng lớp công nhân cũ - mới, lành nghề - không lành nghề; tìm hiểu về cơ cấu xã hội, tình hình lao động, sinh hoạt và nguyện vọng của các tầng lớp trí thức.

c) Tại Tây Nguyên.

Tiến hành tìm hiểu về cơ cấu kinh tế, cơ cấu xã hội, cơ chế quản lý của Tây Nguyên; tìm hiểu về cơ cấu xã hội và